

УДК 371.3

DOI 10.18372/2786-5487.1.16622

Гулай Ольга Іванівна 

доктор педагогічних наук, професор,
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк, Україна

Шемет Василина Ярославівна 

кандидат хімічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк, Україна

Фурс Тетяна Василівна 

кандидат технічних наук, доцент
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк, Україна

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ТРЕНД

***Анотація.** У статті проаналізовано особливості змішаного навчання, його відмінності від очного і дистанційного. Зазначено його актуальність в умовах обмежень, пов'язаних із пандемією COVID 19.*

***Ключові слова:** електронне навчання, дистанційне навчання, змішане навчання.*

***Annotation.** The article analyzed the features of mixed learning, its differences from the eye and distance. Its relevance is noted in the context of restrictions related to the COVID-19 pandemic.*

***Key words:** e-learning, distance learning, blended learning.*

Цифровий контент набуває щораз більшої вагомості в організації сучасного освітнього процесу, особливо в умовах обмежень, пов'язаних із пандемією COVID 19. Світова педагогічна спільнота активно розробляє і запроваджує

новітні технології: e-learning (електронне навчання), m-learning (мобільне навчання), u-learning (всепроникаюче навчання), flipped learning («перевернуте» навчання). Якщо десятиліття тому ці терміни і технології стосувалися здебільшого викладання комп'ютерних дисциплін, то на сьогодні вони стали трендами повсякденної навчально-педагогічної діяльності вітчизняних і закордонних освітян.

Прийнята на початку незалежності України Державна національна програма «Освіта. Україна ХХІ століття» передбачає забезпечення розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій, запровадження у навчально-виховний процес новітніх педагогічних технологій та науково-методичних досягнень, створення нової системи інформаційного забезпечення освіти, входження України у трансконтинентальну систему комп'ютерної інформації [1].

Велика кількість наукових доробок у сфері цифрового освітнього середовища свідчить про підвищену увагу як вітчизняних, так і зарубіжних науковців до досліджуваної проблеми. У наукових публікаціях останніх десятиліть висвітлено питання щодо здійснення мережевої взаємодії у навчальному процесі (Р. Гуревич, Д. Бергман, А. Самсон, Є. Полат та ін.); використання хмарних технологій (Т. Вакалюк, А. Губіна, А. Мартинюк, С. Литвинова, Г. Ткачук, Г. Сагітова та ін.); smart-технології навчання (В. Абрамов, Г. Косенко та ін.); застосування елементів електронного навчання при проведенні занять та організації самостійної роботи студентів (В. Кабак, Б. Роман, Р. Кухарчук, С. Штогрин). Проблемами забезпечення дистанційної професійної освіти займаються В. Биков, М. Михальченко, Л. Лещенко та інші науковці; можливості дистанційного навчання в українських ВНЗ розглядають у своїх працях Р. Горбатюк, Т. Гусак, В. Олійник, П. Стефаненко та ін.

Мета статті – проаналізувати сучасні тенденції електронного навчання, встановити переваги змішаного формату навчального процесу у вищій школі.

Електронне навчання – це форма організації навчального процесу, що за рахунок використання ІКТ може бути реалізована як в умовах фізичної

віддаленості студента і викладача, так і безпосередньо в університеті для формування самостійної діяльності студента щодо засвоєння програми навчання за фахом. К. Бугайчук виокремлює основні спільні риси електронного та дистанційного навчання: застосування електронних пристроїв (комп'ютери, ноутбуки, електронні рідери і т. ін.) та інформаційно-комунікаційних технологій доставки навчального контенту та організації взаємодії учасників навчального процесу [2].

В основі практично всіх форм електронного навчання лежать інформаційні та комунікаційні системи, такі як окремі або локальні мережі навчальних закладів, або Інтернет-мережі [3]. Цифрові технології дають змогу збільшити обсяг засвоєної інформації, покращити якість подання матеріалу, його сприйняття та засвоєння студентами з різними навчальними здібностями. Такий підхід дозволяє розробити індивідуальні траєкторії, оптимальні схеми навчання та підвищити його ефективність.

Відбуваються значні трансформації у методиці викладання. Науковці Р. Гуревич, М. Кадемія, В. Уманець наголошують, що за умови впровадження цифрових технологій та різних сучасних моделей навчання суттєво зростає якість освітніх послуг [4]. Педагоги зазначають, що «...вища освіта має орієнтуватися не лише на традиційні цінності науки, а й інтегрального синтезу, цінності інноваційні, серед яких особливо варто виділити інноваційну динаміку, що відбиває фази і стадії процесу, методи і способи перетворення початкового наукового знання в результуючий інноваційний продукт» [4].

Закон України «Про вищу освіту» не виокремлює змішаної форми навчання. На нашу думку, вона інтегрує у єдиний процес очну та дистанційну форми здобуття освіти. Остання – це «... індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [5]. Змішане навчання паралельно із застосуванням онлайн-технологій передбачає також безпосередню регулярну взаємодію між

студентами та викладачами в аудиторії. Його трактують як підхід, педагогічну й технологічну модель, методику тощо [6].

На основі аналізу робіт [7; 8] порівнюємо риси традиційного (очного, оскільки заочна форма навчання не становить предмет нашого дослідження), електронного та змішаного навчання. Основні характерні ознаки за критеріями гнучкості, паралельності, модульності, економічності, технологічності та соціальної рівності наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Ознаки основних форм навчання

Ознака	Форма навчання		
	традиційне (очне)	дистанційне (електронне)	змішане
Гнучкість	низька: регулярні заняття за розкладом	максимальна: навчання у зручний для себе час та у зручному місці	середня: поєднання занять за розкладом і у зручний час
Паралельність	навчання і професійна діяльність розмежовані	навчання здійснюється одночасно з професійною діяльністю	навчання поєднується з професійною діяльністю
Модульність	в основу програми дисципліни покладається модульний принцип		
Економічність	використання навчальних площ та технічних засобів лімітується кількістю студентів	мінімальне використання навчальних площ та технічних засобів	ефективне використання навчальних площ та технічних засобів
Технологічність	максимальне використання матеріально-технічних засобів навчального закладу	максимальне використання нових досягнень інформаційних технологій	поєднання матеріально-технічних засобів навчального закладу та ІКТ
Соціальна рівність	необхідні умови для осіб з особливими потребами	рівні можливості здобуття освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я і соціального статусу	можливість для осіб з особливими потребами навчатися у соціумі

Лише за критерієм модульності ці форми навчання не відрізняються одна від одної, за іншими ознаками виявлено суттєві відмінності.

Дослідники зазначають, що змішані курси можуть бути використані для вирішення низки проблем учасників освітнього процесу [9]:

- навчальні заклади завдяки застосуванню змішаної форми навчання можуть компенсувати недостатній аудиторний фонд і зарахувати більше здобувачів освіти;

- для викладачів змішані курси можуть стати способом використання нових можливостей технологій, підвищення педагогічної майстерності та професійної компетентності, шляхом переходу до дистанційного навчання;

- для студентів змішані курси пропонують переваги он-лайн-навчання із практикою соціально-навчальної взаємодії.

Змішане навчання є предметом активних досліджень закордонних дидактів [10; 11]. У 2003 році Американське товариство з підготовки кадрів і розвитку визначило змішане навчання як одну з десяти найбільших тенденцій у освітній індустрії, які з'явилися в світі. Воно передбачало різке збільшення кількості гібридних (тобто змішаних) курсів у вищих освітніх закладах, можливо, аж до 80-90% усіх курсів. Карантинні обмеження, пов'язані із пандемією коронавірусу COVID-19, актуалізували аргументи швидкого впровадження змішаного навчання у закладах освіти України і світу.

Е. Банадос, аналізуючи досвід застосування *blended learning*, вказує на переваги тренувальних і контролюючих завдань в мережі, які можуть поліпшити результати студентів і заощадити витрати на навчання [12]. Дослідники вказують також на пріоритет людського фактору для здійснення коригувального зворотного зв'язку. У такій педагогічній технології використовуються різні активності для забезпечення у результаті інтегрованого навчального досвіду.

З метою з'ясування думки науково-педагогічних працівників Луцького національного технічного університету було проведено опитування, у якому прийняло участь 34 респонденти. На запитання «Які види навчальної діяльності, на Вашу думку, доцільно перевести у онлайн-режим?» опитані викладачі більшістю (69 %) погодилися із таким форматом проведення консультацій, 50 % стверджували про можливість ефективного читання лекцій у онлайн-режимі, однак стільки ж заперечували ефективність дистанційного викладу теоретичного матеріалу. Такий результат можна пояснити відмінністю у дисциплінах: гуманітарні дисципліни легше перевести на дистанційний виклад, аніж технічні чи природничі.

Аналіз отриманих опитувальників дозволив зробити висновок, що більшість викладачів вважає можливим переведення у дистанційний формат лекцій та консультацій, однак практичні, лабораторні заняття чи семінари доцільно проводити у аудиторному форматі, який передбачає спілкування вічна-віч викладачів і студентів та використання навчального обладнання університету. І викладач висловив думку, що дистанційне навчання не може забезпечити належного рівня знань та умінь студентів, тому його впроваджувати можна лише за крайньої необхідності.

Висновки. Проаналізовані результати теоретичних та експериментальних досліджень дають змогу констатувати, що змішане навчання є сучасним освітнім трендом, особливо актуальним в умовах обмежень внаслідок пандемії COVID-19. Поєднання навчання в аудиторії під керівництвом викладача та самостійної роботи онлайн у позааудиторний час поглиблює персоналізацію навчального процесу, наближає його до потреб кожного студента, незалежно від рівня його початкової підготовки.

Під час дослідження встановлено протиріччя між рівнем розвитку цифрових інструментів та практичним застосуванням їх у реальному навчальному процесі закладів вищої освіти як одну із причин повільного або неефективного впровадження змішаної форми навчання. Цей аспект стане предметом подальших наукових та дидактичних пошуків.

Список використаних джерел

1. Державна національна програма «Освіта» Україна XXI століття. Київ : Райдуга, 1994. 61 с.
2. Бугайчук К. Л. Дистанційне та електронне навчання: сутність, особливості, співвідношення. *Вісник післядипломної освіти*. 2014. № 10 (23). С. 7-17.
3. Вовк О. Б. Системи електронного навчання – нові форми сучасної освіти. *Математичні машини і системи*. 2015. № 3. С. 79-86.
4. Гуревич Р., Кадемія М.Ю., Уманець В.О. Інноваційні технології у закладах вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2018. Випуск 51. С. 11–15.
5. Про вищу освіту : Закон України. Відомості Верховної Ради. 2014. № 37-38. Ст. 2004.
6. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchannia-bookletspreads-2.pdf> (дата звернення: 12.11.2021).
7. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : кол. монографія / В.Ю. Биков, О.О. Гриценчук, Ю.О. Жук та ін. / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. К. : Атіка, 2015. С. 77–140.
8. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) /відп. ред. Л. Б. Ліщинська. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с.
9. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / за ред. В.М. Кухаренка. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016. 284 с.

10. Blended learning in higher education: Institutional adoption and implementation/ W.W. Porter, C.R. Graham, K.A. Spring, K.R. Welch. Computers & Education. 2014. Vol. 75. P. 185-195.

11. Bonk, C.J. & Graham, C.R. (Eds.). (in press). Handbook of blended learning: Global Perspectives, local designs. San Francisco, CA: Pfeiffer Publishing. URL: http://curtbonk.com/graham_intro.pdf (дата звернення: 12.11.2021).

12. Banados E.A. blended-learning pedagogical model for teaching and learning EFL successfully through an online interactive multimedia environment. CALICO Journal. 2006. № 23 (3) . P. 533-550.